

Gilles Boyer

O lume pentru Stella

Roman

Traducere și note
de
Andreea Blaga

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2017

1

Femeia pe care o priveam atent era încă tânără: știam ce vârsta are – treizeci și cinci de ani la toamnă –, dar nu avea niciunul din semnele care prevestesc apropierea de 40 de ani: câteva fire albe ici și colo prin părul roșcat, câteva riduri la colțul ochilor, mușchi care să fi început să se lase.

Dacă aș fi bărbat, mi s-ar părea cu siguranță frumușică, chiar dacă nu era deloc preocupată de aspectul ei. Părul era prins într-o coadă de cal fără pretenții. Ochii verzi îi erau încercănați ca și când ar fi suferit de insomnii. Chipul cu trăsături fine, o piele albă ca porțelanul presărată cu pistrii, era nemachiat.

Era mică, aproximativ un metru șaizeci și cinci, și subțire, aproape slabă. Are un corp destul de armonios, mi-am zis, gândindu-mă la Omul Vitruvian reprezentat de da Vinci pentru a ilustra proporțiile corpului uman. Avea umerii dreپți, bine conturați, fără să fie largi, membrele subțiri, aproape osoase, pieptul micuț, abdomenul plat, soldurile discrete.

Era îmbrăcată cu un maiou alb, pantaloni militărești kaki și încălțăminte sport neagră, o ținută practică, adaptată la canicula care domnea în acel început de vară la Niamey.

Esther, ar trebui să ai ceva mai multă grijă de tine.

Un zgomot asurzitor, venit din exterior, m-a făcut să tresar și să-mi întorc privirea de la oglinda asupra căreia era ațintită, în holul mare al hotelului meu. O explozie violentă, care părea să vină de pe o stradă învecinată. Fără să mă gândesc, m-am repezit afară să constat pagubele. Am urmat mișcarea mulțimii care se formase după explozie și am reușit să întrezăresc un camion în flăcări în jurul căruia se strânseseră niște gură-cască imprudenți.

Nu era vorba de un simplu accident. De mai multe zile, țările din Sahel, și mai ales Nigerul, erau afectate de revolte violente, cauzate de creșterea bruscă a prețului la grâu și la celelalte cereale. Pentru al treilea an consecutiv, recoltele fuseseră compromise de o secetă endemică, iar prețurile evoluaseră în consecință, crescând pe măsură ce produsele deveneau tot mai rare. Pentru majoritatea populației acestei țări era o tragedie, iar disperarea nu putea decât să degenereze. Moartea unui nefericit, ucis de un polițist pentru că furase o pâine dintr-o piață din Bamako, stârnise mânia tuturor și pusese paie pe foc.

În regiune, instabilitatea era acum generală, mai multe guverne, printre care cel al Nigerului, fuseseră răsturnate, fără a fi înlocuite cu vreo altă formă de autoritate capabilă să restabilească ordinea. Din Mali până în Sudan stăpâneau clanurile, mafia și alte bande care răspândeau teroarea și nu se preocupau câtuși de puțin de problema care îi adusesese în această situație: foametea. Țara era un butoi cu pulbere, iar capitala o zonă în afara legii. Toți o părăseau, iar eu venisem aici, curioasă să observ și să înțeleg.

M-am apropiat mai mult de locul exploziei și, în ciuda vigilenței mele, mi-a trebuit un moment să-mi dau seama că sunt în pericol. Desigur, poți face lucruri mult mai puțin riscante decât să te plimbi pe străzile din Niamey în aceste timpuri tulburi. Dar, până acum, nu mă simțisem niciodată amenințată.

Dintr-odată, mă aflu în mijlocul unei manifestații violente, fără niciun loc de retragere vizibil, prinsă între protestatari și forțele de ordine care se apropiau în mare viteză cu un zgomot de furtună.

Mi-am întors capul spre stânga, apoi spre dreapta, fără să-mi dau seama foarte bine ce se petrecea. O piatră de mărimea unei mingi de baseball a aterizat la picioarele mele și ar fi putut, la diferență de câțiva centimetri, să-mi spargă capul. Abia atunci mi-am venit în fire. Spre salvarea mea, am descoperit o străduță îngustă, pe cealaltă parte a bulevardului, unde puteam spera să găsesc un refugiu. Mai trebuia doar să traversez bulevardul fără incidente. Am fugit cât m-au ținut picioarele, evitând, printr-un miracol, toate proiectilele care zburau de o parte și de alta, și m-am pus la adăpost.

Gâfâind, m-am lipit de perete și i-am văzut trecând, la câțiva metri de mine, pe protestatarii care se ciocneau cu polițiștii, evident prost echipați și prost organizați. Am tresărit neputincioasă văzând violența confruntărilor și a loviturilor date. După câteva secunde, câmpul de bătaie s-a mutat în afara razei mele vizuale, și, într-un final, am ieșit de pe străduță pe la extremitatea opusă, fiind în continuare atentă la agitația din jur.

La o sută de metri mai departe, orașul părea complet liniștit și am hotărât să mă întorc la hotel pe jos, ca și cum mi-aș fi epuizat porția de pericol pentru acea zi.

Străzile din Niamey, toropite de căldură, purtau stigmatele acestei crize alimentare fără precedent: debandadă totală, magazine vandalizate, gunoaie adunate pe trotuare, miros pestilential, copii rătăcind singuri pe străzi în căutare de mâncare, care se puteau întâlni în orice moment cu tâlhari mascați și înarmați până-n dinți. Legea celui mai puternic câștigase bătaia.

În iadul acesta, unde mai era speranța?

De ani buni cutreieram lumea, mai ales țările în curs dezvoltare, ca să îmi duc la bun sfârșit cercetările și mă

credeam imunizată împotriva imaginilor șocante. În Asia, în Africa, am cunoscut îndeaproape penuria totală, sărăcia extremă. Totuși, în acea dimineață, la Niamey, m-am simțit, pentru o clipă, descurajată în fața amplorii misiunii pe care o aveam de îndeplinit.

Cu ochii-n patru, m-am întors la hotel, în cartierul ambasadelor care erau în mare parte închise. După începutul revoltelor, țările occidentale își evacuasera mai întâi cetățenii, iar apoi personalul diplomatic, pe care autoritățile locale nu mai erau în măsură să-l protejeze. Altădată, comunitatea internațională s-ar fi mobilizat pentru a suplini slăbiciunea statelor, dar contextul economic nu o permitea: piețele bursiere din întreaga lume înregistrau un crah fără precedent începând cu „miercurea neagră”, cu trei săptămâni în urmă, când Wall Street pierduse 22% într-o singură zi, ceea ce nu se întâmplase nici în 1929, nici în 1987, nici în 2008, când avuseseră loc cele mai mari crahuri bursiere din istorie. Panica se răspândise imediat. Într-o singură zi se risipiseră averi, dispăruseră companii și locuri de muncă. Economia mondială era complet dată peste cap, pentru mult timp de acum înainte. Un fel de-a spune că țările bogate aveau alte bătaii de cap decât să sară în ajutorul Sahelului înfometat.

După ce m-am întors în camera de hotel, singurul colțișor liniștit în acest haos de nedescris, mi-am pornit tableta și am aflat numaidecât că avusese loc un alt eveniment de amploare: rețelele de socializare forfoteau, iar canalele de știri se întreceau în titluri răsunătoare. Barajul celor Trei Defileuri, cea mai mare construcție hidraulică din lume, realizată pe râul Yangtze, cedase sub greutatea apelor ca urmare a topirii masive a ghețarilor din Himalaya.

Am descoperit, încremenită, imaginile apelor nămolose care scufundaseră, într-o clipă, orașe întregi situate în aval de baraj, nelăsându-le riveranilor nicio șansă de supraviețuire.

Guvernul chinez refuza să facă o estimare a numărului victimelor, dar acestea se calculau probabil în milioane: 75 de milioane de persoane trăiau în aval de baraj și credeau că sunt în siguranță.

O catastrofă în plus.

Acolo unde pericolul crește, crește și puțința de salvare¹.

Eram singura care-l putea cita pe Hölderlin într-un hotel din Niamey.

Trebuia să-l sun pe John: știrea putea să ne dea peste cap toate planurile. Cinic vorbind, putea să le și favorizeze.

În urmă cu doi ani, în primăvara lui '43, venise să mă vadă la Boston pe când terminam un curs. Era înalt și masiv, numai mușchi, cu craniul – și bănuiam că și torsul – fără pic de păr. În ziua aceea, purta o cămașă cu mâneci scurte, pantaloni scurți kaki și sandale. Un zâmbet larg îi lumina fața. Semăna cu acei oameni care vin de departe și pe care nimic nu îi mai sperie.

Pe atunci, pe lângă activitățile didactice și de cercetare, eram foarte implicată într-un ONG care încerca să pună la punct niște soluții simple pentru a-i ajuta pe cei mai nevoiași să iasă din sărăcia extremă. Mi se părea o posibilitate de a-mi pune în practică ideile și de a-mi verifica ipotezele.

– Sunt John Keshi, conduc *Water4All* și vreau să vă propun ceva, mi-a zis din prima.

Auzisem vorbindu-se despre acest ONG creat pentru a proteja, gestiona și repartiza cât mai corect resursele de apă dulce ale planetei. I-am propus să mergem să bem ceva în campus.

¹ Vers celebru al poetului romantic german Friedrich Hölderlin (1770-1843). Preluat de ecologiștii contemporani, a fost utilizat adeseori în campanii de conștientizare asupra necesității unor reacții adecvate la pericolele ce pândesc Terra (n.t).

– Permiteți-mi să mă prezint, propuse el. Sunt nigerian, m-am născut la Makoko, unul dintre cele mai mari bidonviluri din Africa, construit pe apă, la câțiva kilometri de Lagos, un oraș care te duce cu gândul la ceea ce ne-am putea imagina că e Infernul. Deși n-aveam nicio chemare în acest sens, am fost admis la cel mai mare liceu din oraș, apoi am obținut una dintre cele două burse la Oxford puse în joc în fiecare an în Nigeria. O rămășiță de pe vremea coloniilor, fără îndoială. La douăzeci de ani, am părăsit Infernul, înlocuindu-l cu peluzele verzi din Anglia. Chiar și în cele mai vechi amintiri ale mele, apa a fost mereu prezentă. Cred că am învățat să înot înainte să știu merge. La Makoko, apa era omniprezentă, de vreme ce locuiam deasupra ei, dar de nebăut. Apa de mare cotropitoare, care se infiltra peste tot, tot timpul, care nu se usca decât lăsând urme de sare pe piele și haine, și apa potabilă rară și prețioasă. Prea mult dintr-una, prea puțin din cealaltă. Cum nu o puteam stăpâni, la Oxford, am vrut să o înțeleg, să o îmblânzesc. Așadar, am studiat hidrologia, oceanele, mările, lacurile, fluviile, râurile, torenții, ghețarii, precipitațiile, pânzele freatice. Apoi am înțeles că ne îndreptăm cu pași repezi spre o catastrofă: nevoia de apă dulce crește fără încetare, în timp ce resursele și capacitățile ei naturale de regenerare scad. Nu mă mai puteam mulțumi cu munca de cercetare. Trebuia ca lucrările mele să folosească la ceva. Astfel, împreună cu câțiva prieteni hidrologi adunați din cele patru colțuri ale lumii, am creat, în urmă cu trei ani, *Water4All*.

– Am auzit despre voi, e ceva pasionant.

– Dar nu-i de-ajuns. O picătură de apă într-un ocean, e cazul s-o spun. Nu mă mulțumesc cu atât. Am auzit despre dumneavoastră și despre cercetările pe care le faceți.

– Și ele sunt pasionante, dar nu sunt de-ajuns.

Keshi zâmbise.

– Pregătesc un proiect nou, mai ambițios, și mi-ar plăcea să participați la el.

– Un proiect?

– Cred că o luăm pe un drum greșit.

– Cine?

– Noi toți, oamenii de știință, cercetătorii, militanții. Fiecare, la rândul nostru, ne-am însușit o cauză nobilă. Dumneavoastră, sărăcia și reducerea inegalităților. Eu, apa. Există ONG-uri pentru energiile regenerabile, pentru protecția biodiversității, pentru agricultura inteligentă, pentru conservarea pădurilor și a ghețarilor, pentru comerțul echitabil, care luptă împotriva poluării, a exceselor capitalismului bursier, pe scurt, pentru aproape orice. Și fiecare face o muncă utilă. Dar cred că am abordat problema pe dos.

– Adică?

– Toate aceste probleme sunt legate în mod intrinsec. Fiecare este în același timp cauza și consecința alteia. Abordându-le separat, ratăm esențialul. Apa, de exemplu, lipsește dintr-o mulțime de motive. Pentru că suntem prea numeroși, pentru că se schimbă clima, pentru că o risipim, pentru că ghețarii permanenți se topesc pentru totdeauna etc. La fel – și nu e cazul să vă învăț eu pe dumneavoastră lucrul ăsta – sărăcia are cauze economice, sociale, politice, alimentare, psihologice, și câte și mai câte. Vreau să le propun tuturor organizațiilor să se unească într-una singură, care și-ar fixa ca obiectiv să abordeze în mod direct toate problemele grave de care suferă planeta noastră. Unirea ne-ar permite să tratăm global toate aceste chestiuni și să avem un cuvânt mai greu de spus în deciziile care sunt luate. Mi-ar plăcea ca organizația dumneavoastră să ni se alăture.

Așa a început aventura *OnePlanet*.

Doi ani mai târziu, în camera de hotel de la Niamey, fața lui John a apărut pe ecranul viziofonului meu.

– Ești bine, Esther?

– Da, da, am mințit. Am văzut ce s-a întâmplat în China.

– Ia primul avion spre Beijing. Guvernul a acceptat ca *OnePlanet* să ia cuvântul pe teritoriul Chinei. Prezentarea este prevăzută pentru poimăine și o vei ține tu.

Respe⁴ E cumva legat de...!

– E greu să nu faci o legătură.

– Aeroportul e luat cu asalt.

– Fă tot ce îți stă în puteri. Pe urmă, vino să ne întâlnim la Lagos, dacă poți. Ne auzim de cum avem ocazia. Noapte bună, Esther.

Nu-mi prea dădeam seama cum aș fi putut să am o noapte bună. Singura mea întrebare era să știu care dintre coșmarurile mele obișnuite mă va trezi brusc.

În avion între Niamey și Beijing, 11 iunie 2045

Draga mea,

Nu ți-am scris de multă vreme, deși mi-am propus să scriu câte puțin în fiecare zi.

Am o scuză: e o perioadă foarte agitată. De trei săptămâni, evenimentele, tragice, se țin lanț. Îți dai seama că actualitatea mă preocupă foarte mult, căci ilustrează din nefericire izbitor toate avertismențele pe care le formulez neîncetat.

Au trebuit să moară aceste milioane de oameni, poate, pentru ca trezirea conștiinței colective să se accelereze. Specia umană ne-a obișnuit cu faptul că reacționează doar pe marginea prăpastiei. Dar, de data asta, trebuie să urmeze și acțiunile!

Pentru mine, ziua de mâine e importantă. Voi ajunge la Beijing, un oraș sufocat de căldură, care, pe lângă climatul umed și apăsător, suferă și de o poluare cronică. Știi cât îmi este de greu să mă mișc, să lucrez și chiar să gândesc pe o astfel de căldură. Voi încerca să uit de ea în timpul discursului.

Nici n-am ajuns, că și visez deja să mă întorc acasă! Răcoarea din Boston devine tot mai rară.

Nu uit, totuși, că în curând vei avea treisprezece ani. Peste două săptămâni! Vom sărbători pe măsura

evenimentului! Nu îmi dau seama cum a trecut timpul, îmi amintesc încă foarte bine primii tăi pași și primele tale cuvinte, de parcă ar fi fost ieri.

Respect pentru oameni și cărți

Ți-ar plăcea să-ți povestesc?

Am atâtea lucruri să-ți scriu și atât de puțin timp să o fac.

Mama care te iubește

2

– Domnișoară Andersen, cinci minute, m-a informat asistentul de platou.

Aveam întotdeauna trac înainte să urc pe scenă. Ar fi trebuit să mă obișnuiesc cu timpul. Degeaba. Știam, de asemenea, că anxietatea va dispărea de îndată ce voi pronunța prima frază. Prima frază. O repetam încă o dată *in petto*, ca nu cumva, denaturând vreun cuvânt, să fac întregul mesaj de neînțeles.

Duìbùqǐ, dàn wǒ bù huì shuō pǔtōnghuà.

Știam textul pe de rost. Aș fi putut să-l recit cu ochii închiși, chiar și fără să privesc ecranul unde se proiectau imaginile care-mi ilustrau afirmațiile. Dar astăzi era altceva: ținând seama de context și de loc, audiența avea să fie mai numeroasă și mai atentă ca niciodată și eu trebuia, pe lângă discursul meu obișnuit, să trag primele învățăminte din evenimentele lunii trecute.

Așadar, îmi adaptasem discursul și eram hotărâtă să mă țin de fișele mele, al căror text era afișat, pentru siguranță, pe un prompter pe care-l vedeam numai eu.